

El Centro Conservador de Inca. Febrer 1912 - juny 1919

XVIII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

doi: 10.3306/JELINCA.18.107

Gabriel Pieras Salom

Cronista oficial de la ciutat d'Inca. gpsimca@gmail.com

Paraules clau: Inca, associació, actes, socis, president, fundadors.

Resum. *Aquest document intentarà donar a conèixer el Centro Conservador de Inca, resums de les reunions recollides en el llibre d'actes, el llistat de socis, la seva tipologia, el seu inventari, les seves idees socials i, sobretot, polítiques durant el temps que va des del 12 de febrer de l'any 1912, data de la seva constitució, fins al 24 juny de 1919, en què consta en acta la seva dissolució.*

Keywords: Inca, association, record, partners, president, founder.

Abstract. *This document will attempt to publicize the "Centro Conservador de Inca", the summaries of the meetings contained in the book of acts, the list of partners, and their typology, inventory, their social ideas and policies during the time that runs from February 12th, in 1912, when it was created, till June 24th, in 1919, when it was dissolved.*

1. Introducció

La documentació del Centro Conservador de Inca, procedent de l'arxiu familiar de ca n'Amer i avui dipositat a l'arxiu Gabriel i Miquel Pieras. Inca (Mallorca), consta del llibre d'actes, un quadern amb les fitxes dels socis, l'inventari de mobles, altres objectes i un full solt de l'"Acta de la comissió liquidadora del Centro Maurista", abans "Conservador de Inca".

El Centro Conservador de Inca, a més d'una associació sociocultural, tenia un fort caire polític voltant el pensament i les idees del polític mallorquí Antoni Maura i Montaner, amic de la família Amer d'Inca. La majoria de socis fundadors, propietaris i eventuals, ens indiquen la seva situació social, política, cultural i econòmica. Es pot comprovar ben

bé que la majoria dels socis, especialment els fundadors, són, dit emprant un terme molt comú en aquell moment, “senyors”.

Llegint les actes que s'inicien dia 28 de gener de l'any 1912 i es tanquen dia 24 de juny de 1919, ens indiquen la manca d'activitats i, en certa manera, la passivitat dels socis a l'hora de participar en la vida activa inquera. Malgrat que molts de socis siguin “senyors”, l'associació decau fins a desaparèixer, segons diu l'acta de dissolució, degut a la *manca d'assistència al local social, la indiferència i desinterès de la majoria dels socis en tot allò que afecta a la societat*. També es pot comprovar en diferents actes la poca disponibilitat dinerària.

Dins una ciutat com Inca el Centro Conservador va fer poca vasa i no tengué la vitalitat que s'esperava des dels inicis. Al seu torn podem suposar que els darrers anys de vida de l'associació la figura d'Antoni Maura anava a la baixa, ja que anaven sorgint noves idees polítiques.

2. Què és el maurisme

El maurisme (Rodríguez, 2006) va ser un moviment polític conservador que va florir a Espanya a partir de 1913 al voltant de la figura d'Antoni Maura Montaner després del cisma del Partit Conservador en idonis i mauristes. El seu desenvolupament va tenir lloc en un període de crisi dels partits dinàstics de la Restauració. El moviment, que es va fragmentar en diversos corrents en la dècada de 1920, és assenyalat com un precursor de la dreta radical espanyola.

La negativa el 1913 a continuar amb els termes del torn pacífic per part de Maura va produir un cisma en el partit conservador entre els idonis (partidaris de Dato i de la normalitat dinàstica) i els partidaris de Maura, i es donà lloc a continuació entre aquests últims a la conformació progressiva d'un moviment, el “maurisme”. A l'octubre de 1913, un discurs seminal a Saragossa per part d'Ángel Ossorio i Gallardo va donar origen a l'anomenat “maurisme de carrer”. Aquest, de caràcter actiu, recorreria a l'agitació popular, arribant fins i tot a la violència física.

El moviment, a més de per la figura d'Antoni Maura, va estar inspirat també parcialment per l'historiador Gabriel Maura Gamazo (fill d'Antoni Maura), i rebria influències de les idees de Charles Maurras, amb el qual Antoni Maura es cartejava, i *Action Française*. Antoni Maura mai arribaria a donar el seu suport a la vessant més extremista del moviment creat entorn de la seva figura. Altres polítics mauristes serien José Calvo Sotelo, José Félix de Lequerica, Fernando Suárez de Tangil o César Silió. Miguel Ángel Perfecto identifica tres corrents interns en el moviment: el catòlic social d'Ossorio, el liberal-conservador de Gabriel Maura i els neoconservadors de Goicoechea. D'altra banda, els seguidors de Juan de la Cierva dins del Partit Conservador, en la mesura en què es van allunyar de l'ortodòxia d'Eduardo Dato, van acabar orbitant en posicions autoritàries pròximes al maurisme, però no es van arribar a integrar en l'organització.

Els estrats socials predominants entre els mauristes –la primera Assemblea Nacional es va celebrar el gener de 1914– van ser joves de l'aristocràcia i les classes mitjanes acomodades. El moviment es va dotar d'una estructura orgànica, de premsa, va crear cercles mauristes i fins i tot associacions obreres i procediria a presentar candidats per a eleccions municipals i generals. Els mauristes es van significar per la profusió de la seva acció propagandística, fent seu el lema de “Maura Sí” i fins i tot creant una marca d'“Anís Maura”.

Presentat així mateix com antitètic al canovisme, el maurisme va tractar de liderar una modernització conservadora, definint finalment un projecte ideològic intervencionista, nacionalista i corporatiu. Ha estat caracteritzat per ser un moviment regeneracionista. Un altre tret del maurisme era el catolicisme confessional. La seva acció social es podia descriure freqüentment com d'encuny paternalista i d'una funció de tutela de les classes altes a les baixes. Durant la Primera Guerra Mundial, els mauristes es van decantar majoritàriament per posicions germanòfiles, tot i la neutralitat de Maura i la germanofòbia d'Ossorio.

El gabinet de Maura de 1919, que incorporava tres ministres mauristes, Goicoechea, Silió i Ossorio, obria una finestra d'oportunitat per al maurisme, que va acabar en fracàs. El mateix Maura havia d'assegurar-se de la dificultat que el moviment maurista pogués servir per dur a terme el seu ideari sense el suport de les forces dinàstiques. Des de llavors el moviment va tendir a la fragmentació. A partir de 1919 les joventuts mauristes madrilenyes van nodrir de membres la Unió Ciutadana.

En les eleccions de 1920 la fracció política únicament va obtenir 22 diputats. De la branca ortodoxa del maurisme s'acabarien escindint al seu torn dues faccions "antagòniques"; d'una banda, l'encapçalada per Ángel Ossorio i Gallardo, que apostaria pel catolicisme social i la democràcia cristiana, i que el 1922 va crear el Partit Social Popular; de l'altra, Antonio Goicoechea va acabdillar un corrent maurista d'índole antiliberal i autoritària, advocant per una democràcia "orgànica", concepte que seria reprès pel franquisme. Cap a 1922 els mauristes al voltant del periodista Manuel Delgado Barreto i la publicació *L'Acció* orbitaven al voltant del feixisme italià. El mateix Goicoechea arribava a insistir que *homes de la dreta i de l'esquerra fan vots perquè sorgeixi a Espanya un Mussolini*.

Representants del maurisme com José Calvo Sotelo i el propi Goicoechea van passar a donar suport, després del cop d'estat de setembre de 1923, a la dictadura de Primo de Rivera, l'adveniment d'aclarar la immensa majoria dels mauristes que finalment participarien en Renovación Española durant la Segona República. José Luis Rodríguez Jiménez apunta que el maurisme va acabar afegint al seu missatge la retòrica de no ser de dretes ni d'esquerres, que identificava com un tret d'una deriva del conservadorisme liberal a l'autoritari.

3. Resums d'actes i activitats del Centro Conservador de Inca

Aquesta descripció del maurisme dins l'àmbit estatal que s'ha duit a terme a la secció anterior es veu reflectida a tot el seguit de textos que presentam a partir d'ara en forma de resum de les actes i de les activitats que es feren. Sobretot a partir de la lectura de les actes es comprova com els membres d'aquesta associació provenien de les classes mitjanes acomodades inquieres ben igual que arreu de l'Estat. També era un fet que a Inca els socis de l'entitat, com a tot a Espanya, es trobaven molt propers a un catolicisme confessional i tradicional. Per tant, els trets definitoris del maurisme com a corrent de caràcter polític i social es donaren a Inca de forma clara, i així ho reflecteix la documentació que tot seguit es presenta.

Dia 28 de febrer de l'any 1912 es reuneixen setanta-cinc persones significades d'Inca, que són els primers setanta-cinc socis que figuren al llistat d'aquests, a una reunió que fou Junta General i sessió inaugural de l'associació, que es crea amb el nom de Sociedad Centro Conservador de Inca. L'acta diu que són aprovats i admesos els Estatuts presentats al Govern

Civil d'aquesta província en data de dia 19 del present. Queden nomenats per ser els components de la Junta Directiva, per unanimitat: don Pere Amer Sastre, president; don Miquel Pujadas Ferrer, vicepresident; don Esteve Ribas Borràs, secretari; don Bartomeu Verd Amengual, vicesecretari; don Miquel Ferragut Ramis, depositari; vocals: don Jaume Enseñat Alonso, don Francesc Ferrer Moragues, don Ramon Reus Campins i don Joan Fiol Beltran. Després queden nomenats per formar part de la Junta Consultiva els senyors: Antoni Real Torrens, Bartomeu Payeras Ferrer, Jordi Llobera Ramis, Antoni Salas Grau, Antoni Truyol Martorell, Josep Oliver Campins, Miquel Esteva Llompart, Antoni Prat Pallicer, Antoni Pujadas Ferrer, Bartomeu Tortella Llinàs, Joan Pieras Ramis, Gabriel Salas Ferrer, Benet Serra Barceló, Miquel Cortès Aguiló, Jaume Garau Estrany, Guillem Rayó Matheu, Joan Buades Domenech i Miquel Pujadas Borràs.

Dins la següent acta, de dia 3 de març, observam que es decideix posar en coneixement de l'Excm. Sr. Antoni Maura i el Sr. Manuel Guasp la constitució de la societat, posant-la incondicionalment a les seves ordres. Després, com en moltes altres actes, s'admeten socis propietaris i eventuals.

Mitjançant altres actes corresponents a l'any 1912 podem conèixer les seves activitats durant aquest any, que són les següents: remetre un telegrama a l'Excm. Sr. Capità General Luque donant-li el condol per la mort del seu fill, el tinent coronel don Agustí Luque Maraver; també hi consta que es compren mobles i que el Sr. Amer regala una foto del Sr. Antoni Maura; es remet felicitació al diputat provincial Sr. Jerònim Estades amb motiu d'haver-li estat concedida la Creu al Mèrit Naval i pagament, en part, de la citada Creu; es nomena president honorari del Centro Conservador don Antoni Maura; es du a terme recaptació de fons pels morts i ferits de la campanya de Melilla; s'obsequia amb un banquet el batle, regidors, director i Junta de Govern del Ferrocarril de Sóller la diada dels sants Abdon i Senén; també es decideix comprar un bitllet de Loteria Nacional per a dia 23 de desembre; i s'acorda la subscripció al *Boletín Oficial de la Provincia*.

Durant l'any 1913: s'acorda la subscripció a l'ABC i convidar al banquet de dia 20 de gener don Antoni Maura; estudiar la factura que presentà mestre Miquel Duran, impressor; es lloga el local Club Velocipedista de Inca com a seu social; es compren portes i vidrieres.

Apunts de l'any 1914: participar a l'homenatge a l'eminent escriptor don Miquel dels Sants Oliver; adherir-se a l'Assemblea de les Joventuts Mauristes de Madrid; es remeten telegrams de protesta al Sr. Ossorio y Gallardo i al Sr. Claudio Rialpes pel vandàlic atemptat que sofriren a Barcelona; subscriure's a *Vida ciudadana*, *La Tribuna* i donar-se de baixa de *Mundo Gráfico*; s'acorda, dia 31 de març, aixecar un arc de triomf al Mercat Vell dedicat al general Luque que digui: "El Centro Conservador al general Luque. Viva Luque", també que s'il·lumini la façana del local social; adherir-se al míting celebrat a Inca contra la flastomia; s'escriu una carta als senyors diputats a Corts i senadors perquè es gestioni la presència a Inca del Regiment d'Inca, núm. 62; s'acorda el repartiment de 2.000 fullets *Maura triomfarà*; dur a terme una compra de llenya per a l'hivern; i intentar captar socis.

Apunts de l'any 1915: subscriure's al diari *La Almudaina* i al setmanari *La Vanguardia Balear*; es va dur a terme la lectura d'una carta del Sr. Antoni Maura donant les gràcies per l'adhesió a les Juventudes Mauristas; s'acorda accentuar i reorganitzar la Juventud Maurista

de Inca; es volia reformar el Reglament; es parla del disgust que s'havia tengut degut a l'aliança electoral pactada per determinats caps polítics locals, sense fer intervenir la societat Centro Conservador; moltes discussions per si el partit maurista s'ha d'ajuntar amb el liberal; s'anuncia la baixa de don Jaume Enseñat, de Can Xilles, de don Jordi Llobera i de don Sebastià Prats; es designen els socis don Jaume Vidal, notari, don Joan Gelabert i don Joan Fiol, a fi que nomenin un candidat maurista i que seria proclamat dia 7 de novembre. A la Junta General de dia 9 de novembre s'acorda per unanimitat que, essent molt pocs mauristes per anar a la lluita electoral, es demani que el candidat retiri la seva candidatura per evitar, així, els problemes del partit maurista. A l'acta de dia 15 de desembre es felicita l'Il·lustre cap del partit Excm. Sr. Antoni Maura per la nota que va entregar a SM el rei durant la darrera crisi per reintregar-se a la vida política. Es felicita també l'Il·lustre Fill Adoptiu d'Inca, Excm. Sr. Agustín Luque, per haver estat novament nomenat ministre de la Guerra. També s'anota al llibre d'actes el nom dels socis propietaris que s'han donat de baixa voluntària (els Srs. Jaume Vidal, Pere Balle, Josep Siquier, Pere Cortès, Joan Alzina, Miquel Pujadas, Antoni Riera, Miquel Llabrés, Bartomeu Fiol, Joan Fiol, Josep Oliver, Sebastià Riussech, Joan Buades, Benet Serra, Joan Gelabert, Miquel Ferragut, Joan Pieras, Jaume Beltran, Antoni Ferrer i Pau Llobera), com també els eventuais Miquel Duran Saurina, Gabriel Cortès Miró, Pere Coli Jaume, Jaume Forteza Segura, Miquel Cortès Aguiló, Bartomeu Verd Amengual i Sebastià Serra Miralles.

Apunts de l'any 1916: inscripció de nous socis propietaris, don Antoni Salas Garau, procurador, i don Joan Gilet Martorell, sastre. A l'acta de dia 28 de gener el Sr. President dóna compte de les cartes rebudes dels Excms. Srs. Antoni Maura, cap del partit, i Agustín Luque, ministre de la Guerra.

Segueixen les citades cartes:

Madrid 31 Diciembre 1915. Sr. D. Miguel Pujadas y D. José Oliver. Inca. Muy distinguidos amigos Srs. míos. Recibo su amable carta felicitándome en nombre de la Juventud adicta de Inca por mis recientes declaraciones, y agradezco a V. y a todos sus compañeros el concurso que en esta ocasión me reiteran. Con libertad de acción que antes no tenía, estoy dispuesto ahora a trabajar por el éxito de la política que simbolizo y, como este éxito ha de ser principalmente obra colectiva de abnegado y perseverante civismo, estimo en mucho el concurso de V.V. aportan a este empeño patriótico. Reciban mi afectuoso saludo y ténganme por su atento S.S. y aamigo Q.L.B.L.M.. A. Maura.

A continuació hi ha la carta del General Luque, que diu:

Madrid, 21 de Diciembre de 1915. Sr. D. Miguel Pujadas. Mi querido amigo: No sé como agradecer a Vds. En acuerdo tomado por la Junta Directiva de la Juventud Maurista que V. tan dignamente preside, de felicitarme de mi nuevo nombramiento de Ministro, como Hijo Adoptivo de esta Ciudad. La felicitación que V. me envía viene verdaderamente a proporcionarme una de las pocas satisfacciones que suelen tener en este puesto, tanto más que la recibe de personas con quienes otros lazos que les de simpatía y distinción personal con que me honran. Ruégole lo haga así presente a todos sus compañeros dándoles las más expresivas gracias. Recíbalas también muy afectuosas de su affmo. A. Luque.

A la Junta General de 31 de desembre es fusiona el Centro Conservador de Inca amb la Juventud Maurista de Inca, i agafarà el nom de Centro Maurista de Inca.

Apunts de l'any 1917: aquest any tan sols se celebren tres reunions. Dins la de dia 30 de gener s'acorda, en nom de la societat, saludar el cap provincial del partit maurista, don

Manuel Guasp, i el president de la Joventut Maurista, don Bartomeu Fons. A la Junta de dia 29 de juny es parla de pagar el rètol i adobs del vímet d'algunes butaques. A la darrera acta d'aquest any, celebrada dia 31 de desembre, es decideix aprovar els comptes i mirar de cobrir les vacants dels càrrecs de les Juntes Directiva i Consultiva.

Apunts de l'any 1918: a la primera reunió de dia 1 de gener, es proposa intentar fomentar l'activitat de la societat. Don Miquel Pujadas explica que ha estat nomenat jutge municipal i es veu en la impossibilitat de continuar amb la presidència del Centro Maurista. A la darrera reunió de la Junta Directiva, celebrada dia 31 de desembre, es parla de la poca assistència dels socis, segurament deguda a la malaltia de grip. Es decideix fer una altra reunió quan acabi aquesta malaltia.

Apunts de l'any 1919: hi ha dues actes, la de 16 de juny i la de 24 de mateix mes, que és la de la dissolució de l'entitat Centro Maurista de Inca. Resum de l'acta de 16 de juny: el depositari, don Miquel Ferragut, presenta la seva dimissió irrevocable. També dimiteixen els vocals Srs. Joan Gilet i Antoni Adrover per passar a viure a Palma. El Sr. Secretari informa que tots els socis han deixat de pagar les quotes i que el Sr. Recaptador ha abandonat el talonari i l'ha deixat en mans del conserge. Es proposa la dissolució del Centro Maurista, abans Centro Conservador. S'acorda que els socis de número i eventuals perdin tots els drets. Així mateix, s'acorda convocar-los a tots a una Junta General per a dia 24 del mateix juny. Per a millor coneixement i importància, faré la transcripció completa de l'acta de dissolució de l'entitat Centro Maurista de Inca. Conservaré la llengua en què està escrit:

En la ciudad de Inca, a veinticuatro Junio de milnovecientos diez y nueve, se reunió la Junta General, previa convocatoria, asistiendo los socios anotados al margen (Pujadas, Pieras, Oliver, Cantallops, Alzina, Verd, Ferrer, Vidaal, Siquier, Fiol y Gelabert).

El Sor. Presidente expuso la situación anómala de la Sociedad, recordando que en otras juntas expuso la conveniencia de ser sustituido en el cargo por no poderlo desempeñar debido a sus ocupaciones y que por esta causa el Vice-Presidente ha estado encargado de la presidencia desde el 1º de enero 1918, hasta hace pocos días y poniendo de relieve la falta de concurrencia al local social, indiferencia y desinterés de la mayoría de los asociados en todo lo que afecta a esta sociedad.

Seguidamente, a propuesta de D. Juan Alzina Llobera, se tomaron los siguientes acuerdos:

1º. Proceder a la disolución de esta sociedad y, en su consecuencia, a la venta de todos sus muebles y enseres.

2º. Nombrar una Comisión liquidadora con amplias facultades que desde este momento confiere la Junta General, para que lleven a efecto el primer acuerdo, y verificado, para que el dinero que se obtenga al pago de las deudas contraídas por esta sociedad, incluso de las Obligaciones emitidas cuando su fundación, y como es evidente que los fondos no serán bastantes para todos ellos se faculta a la Comisión liquidadora para que descuenta a los subvencionistas el tanto por ciento que sea necesario.

3º. La Comisión liquidadora queda elegida de la siguiente forma: D. Miguel Pujadas Ferrer, presidente; D. Juan Pieras Ramis, vocal primero; D. José Oliver Campins y D. Bartolomé Verd Amengual, en calidad de exsecretario; quedando relevada el dar cuenta a esta Junta General.

Y no habiendo más asuntos de que tratar se levantó la sesión, extendiéndose esta acta que firman todos los concurrentes que saben, de que yo, Secretario, certifico.

Firmado: Miguel Pujadas, Juan Pieras, Bartolomé Verd, Gabriel Cantallops, Juan Fiol, Juan Gelabert, Juan Alzina, Jaime Vidal, José Siquier.

Per concloure aquest apartat ens manca transcriure el document que uns socis dirigeixen a la “Comisión Liquidadora del Centro Maurista, antes Conservador de Inca”:

Los que suscriben poseedores de acciones u obligaciones emitidas por la referida sociedad cuando se fundó, tienen noticia desde hace tiempo que dicha sociedad es dueña de una tercera parte indivisa de las puertas y vidrieras colocadas en el portal principal de la casa, cuyo mueble han exceptuado los socios y los clientes del conserje a la vez y temiendo que esa Junta olvide los derechos referidos en la liquidación que se efectúa. Suplican a la Comisión Liquidadora se sirva reclamar a quien corresponda el importe de la tercera parte de dichas vidrieras, toda vez que no están dispuestos a consentir se regale el indicado importe o derechos.

Inca, 30 Junio de 1919.

Gabriel Guasp. Gregorio Balaguer.

4. Socis del Centro Conservador de Inca

Com s'ha indicat al segon apartat d'aquest treball, la composició social dels centres mauristes estava clarament escorada cap a les classes mitjanes o de gran capacitat econòmica. En aquest llistat de socis predominen els professionals liberals, els grans propietaris de terres del municipi o els grans comerciants, així com també propietaris de tallers. Els primers 75 són “Fundadors”, en data de 28 de febrer de 1912. Des del número 76 fins al 137 són “propietaris” o “eventuals”. El llistat va per número d'ordre d'afiliació. A cada fitxa consta nom i llinatges, sobrenom, ofici i edat.

Joaquim Gelabert Massip. De can Vich. Propietari. 53 anys.

Jaume Vidal Jaume. Notari. 54 anys.

Joan Alzina Llobera. De ses Monges. Propietari. 64 anys.

Pere Amer Sastre. De ca n'Amer. Propietari. 34 anys.

Llorenç Nicolau Fiol. De can Matas. Procurador. 46 anys.

Francesc Ferrer Moragues. De can Moragues. Rellotger. 38 anys.

Vicenç Enseñat Enseñat. Xilles. Industrial.

Antoni Amer Sastre. Amer. Misser. 29 anys.

Gregori Balaguer Costa. De can Gori. Propietari. 46 anys.

Antoni Riera Bauzá. Metge.

Bartomeu Verd Amengual. De can Verd. Propietari. 32 anys.

Gabriel Salas Ferrer. Monroig. Propietari.

Gabriel Salas Janer. Monroig. Conrador. 35 anys.

Joaquim Gelabert Bennássar. De can Vich.

Mateu Gelabert Bennássar. De can Vich.

Miquel Pujadas Ferrer. Maieta. Misser. 30 anys.

Pere Balle Grau. De cal Senyor Pere. Propietari. 41 anys.

Esteve Ribas Borrás. De can Ribas. Misser. 33 anys.

Miquel Amengual Janer. Misser. 41 anys.

Sebastià Amengual Vallespir. Metge de Costitx. Metge. 43 anys.
 Bartomeu Fiol Beltrán. De can Serra. Fabricant. 61 anys.
 Joan Fiol Beltrán. Serra. Fabricant.
 Antoni Pujadas Ferrer. Xesquet. Ferrer. 45 anys.
 Miquel Duran Saurina. Llibreter. 43 anys.
 Llorenç Rubert Borrás. Fondista. 41 anys.
 Bartomeu Tortella Llinàs. Piritis. Gerrer. 44 anys.
 Antoni Truyol Martorell. Vel·la. Conrador. 51 anys.
 Miquel Pujadas Borrás. Mayeta. Conrador.
 Jaume Coll Saurina. Tauleret. Llibreter. 34 anys.
 Jordi Llobera Pons. Can Nas. Propietari. 67 anys.
 Jordi Llobera Ramis. De can Nas. Sabater. 33 anys.
 Josep Oliver Campins. De ca n'Oliver. Fuster. 26 anys.
 Miquel Llopis García. Llopis. Fuster. 34 anys.
 Sebastià Prats Grau. Des Fanals. Teixidor. 51 anys.
 Pere Antoni Pujadas Far. Mayeta. Propietari. 58 anys.
 Pau Mir Llabrés. De can Mir. Propietari. 45 anys.
 Gabriel Mir Llabrés. De can Mir. Baster. 37 anys.
 Sebastià Riusech Llompard. Pollencí. Mestre picapedrer. 55 anys.
 Joan Buadas Domenech. Gonella. Mestre picapedrer. 29 anys.
 Bernat Salas Ramis. Monroig. Propietari. 51 anys.
 Joan Ferrer Llobera. Recà. Propietari. 52 anys.
 Jaume Llobera Alzina. Recà de ses Monges. Propietari. 45 anys.
 Benet Serra Barceló. Benet. Botiguer. 43 anys.
 Ramon Reus Campins. Frau. Capeller. 40 anys.
 Jaume Gelabert Beltrán. Des Forn. Conrador. 43 anys.
 Pere Amer Munar. Bresca. Propietari. 35 anys.
 Bartomeu Pujadas Ferrer. Coric. Sabater. 29 anys.
 Joan Gelabert Beltran. Piquero. Botiguer. 36 anys.
 Antoni Real Torrens. Real. Propietari.
 Miquel Ferragut Ramis. Ferragut. Fuster. 52 anys.
 Miquel Esteva Llompard. Jeronió. Fuster. 41 anys.
 Pere Suez Bernad. Suez. Propietari. 67 anys.
 Josep Gelabert Beltrán. Piquero. Fuster. 45 anys.
 Pere Cortés Miró. Xigarro. Comerciant. 36 anys.
 Jaume Enseñat Alonso. Xilles. Industrial. 29 anys.
 Jaume Grau Estrany. Grau. Sabater, 50 anys.
 Antoni Salas Grau. Monroig. Procurador.
 Antoni Juan Grau. Toni Joan. Comptable. 44 anys.
 Gabriel Guasp Alzamora. S'Adroguer. Adroguer. 55 anys.
 Antoni Rotger Calafat. Rotger. Procurador. 39 anys.
 Pau Rebasa Sastre. Rebasa. Procurador. 43 anys.
 Joan Pieras Ramis. Pieras. Oficial del Registre.
 Andreu Aguiló Forteza. Camell. Llauner. 45 anys.
 Macià Pujadas Ferrer. Maieta. Propietari. 23 anys.
 Arnau Grau Pieras. D'es Molins. Botiguer.
 Jaume Beltrán Uguet. Puig. Carnicer. 27 anys.
 Sebastià Gelabert Oliver. Casteyó. Enginyer. 47 anys.

Antoni Prat Pallicer. Florencio. Botiguer.
 Joan Orfila March. La Pesa. Selleter. 38 anys.
 Joan Morro Figuerola. Meto. Jornaler. 40 anys.
 Josep Siquier Verd. Siquier. Misser. 29 anys.
 Miquel Llabrés Salom. Caloyes. Metge. 49 anys.
 Miguel Burón Paísán. Empleat de fàbrica de gas.
 Jaume Puigserver Salvá. Jefe. Cap de l'estació del tren. 62 anys.
 Antoni Ferrer Mulet. Gil. Conserge. 25 anys.
 Pere J. Serra Cortada. Misser. 51 anys.
 Miquel Llompard Fornés. Marron. Arrendatari.
 Damià Vicens Corrró. Sollerich. Llibreter 52 anys.
 Antoni Ramis Ramis. De Son Fuster. Amitger i amo de possessió.
 Rafel Ramis Ramis. Son Bosch. Amitger i amo de possessió. 29 anys.
 Rafel Coll Homar. Son Bordils. Propietari. 43 anys.
 Miquel Cortés Aguiló. Filipines. Botiguer. 58 anys.
 Miquel Rayó Mateu. Son Figuerola. Procurador.
 Miquel Sampol Tous. Misser.
 Bernat Coli Jaume. Pedros. Fuster. 40 anys.
 Gabriel Cantallops Rubert. Violí. Pagès.
 Gabriel Cortés Miró. Xigarro. Forner. 38 anys.
 Gabriel Coll Pieras. De sa Màquina. Ferrer. 56 anys.
 Pere Coli Jaume. Pedros. Botiguer. 34 anys.
 Jaume Forteza Segura. Bibí. Launer. 56 anys.
 Sebastián Llompard Fornés. Marron. Pagès.
 Guillem Mora Cánaves. Mora. Jornaler. 30 anys.
 Bartomeu Payeras Tortella. Des Sereno. Pintor. 41 anys.
 Antoni Serra Barceló. Tro. Fuster. 47 anys.
 Joan Serra Tramullas. Cuiner. Dependent. 30 anys.
 Sebastià Serra Miralles. Benet. Dependent.
 Pere Ferriol Sauri. Ferriol. Sereno. 51 anys.
 Joan Corró Mateu. Corró. Fuster.
 Antoni Beltran Domenech. Salero. Fuster.
 Joan Pujadas Fiol. Mayeta. Sabater. 24 anys.
 Gabriel Salas Beltrán. Monroig. Carreter.
 Jaume Beltrán Bauzá. Puig. Carnisser. 5 anys.
 Pere Miralles Cantallops. Esparter. Industrial. 26 anys.
 Pere Ponseti Bibiloni. Moll. Empleat.
 Pau Llobera Pons. Nas. Sabater. 58 anys.
 Esteve Ferrer Mayol. De s'Hort d'en Trobat. Carreter. 28 anys.
 Pere M. Seguí Beltrán. Batliu. Procurador. 36 anys.
 Miquel Mir Jaume. Mir. Comerciant.
 Francisco Salas Janer. Monroig. Professor. 41 anys.
 Gaietà Aguiló Pomar. Cameta. Comptable. 25 anys.
 Antoni Davó Llabrés. Borràs. Impressor.
 Antoni Riera Riera. Xim. Botiguer. 33 anys.
 Francesc Ferriol Llabrés. Ferriol. Sabater. 19 anys.
 Antoni Martorell Quetglas. Sabater. 19 anys.
 Pere Busquets Quetglas. Fabricant. 27 anys.

Llorenç Mateu Mir. Rinya. Sabater.
 Miquel Beltrán Company. Sabater. 19 anys.
 Joan Martorell Quetglas. Capeller. 20 anys.
 Bartomeu Payeras Seguí. Sabater. 19 anys.
 Llorenç Genestra Truyol. Sabater. 19 anys.
 Rafel Morey Coll. Pintor. 20 anys.
 Bartomeu Coll Corró. Sabater. 19 anys.
 Francesc Torrens Seguí. Sabater. 19 anys.
 Francesc Aguiló Pomar. Cameta. Dependent. 21 anys.
 Bernat Beltran Ferragut. Sabater. 21 anys.
 Miquel Beltran Huguet. Carnisser. 19 anys.
 Tomàs Vaquer Torrens. Torner. 19 anys.
 Josep Cànaves Ferragut. Sabater. 20 anys.
 Bartomeu Ferragut. Sabater. 19 anys.
 Domingo Sebastián Palmiro. Jubilat. 50 anys.
 Miquel Corró Mateu. Corró. Sabater. 19 anys.
 Antoni Perelló Ramis. Conrador. 21 anys.
 Esteve March Guaites. Fabricant. 54 anys.
 Bernat Oliver Morro. Mestre picapedrer. 45 anys.
 Sebastià Garau Pascual. Moliner. 25 anys.
 Pere Perelló Roselló. Procurador.
 Antoni Martorell Tortella. Dependent. 18 anys.

5. Oficis dels socis

| | |
|---------------------------|------------------------|
| Adroguer | Impressor |
| Amitger (2) | Industrial (3) |
| Arrendatari | Jornaler (2) |
| Baster | Llauner (2) |
| Botiguer (7) | Llibreter (4) |
| Cap de l'estació del tren | Metge (3) |
| Capeller (2) | Militar retirat |
| Carnisser (3) | Misser (6) |
| Carreter (2) | Moliner |
| Carter | Notari |
| Comerciant (2) | Oficial del Registre |
| Comptable | Pagès o conrador (7) |
| Conserge | Picapedrer, mestre (3) |
| Dependent (4) | Pintor (2) |
| Empleat (2) | Procurador (7) |
| Enginyer | Professor |
| Fabricant (4) | Propietari (19) |
| Ferrer (2) | Rellotger |
| Fondista | Sabater (17) |
| Fornier | Sereno |
| Fuster (9) | Teixidor |
| Gerrer | Torner |

6. Inventari dels mobles, objectes i estris pertinents a la sociedad Centro Conservador de Inca. Any 1912

1. *Dos llenyers folrats.*
2. *Dues otomanes amb les seves corresponents fundes de dril.*
3. *Dues taules de tresillo.*
4. *Dues tovalloles.*
5. *Una xemeneia estufa de ferro amb potes, tenalles, manxa, dos metres de canó i un tub amb clau per a la mateixa.*
6. *Un rellotge regulador.*
7. *Dotze cadires imitació noguer amb seient i respalller de fusta.*
8. *Un joc de dòmino i un altre d'escacs i dames.*
9. *Dos portadiaris.*
10. *Una taula escriptori de noguer, forma Ministre, amb el seu corresponent cobretaula de molesquí.*
11. *Una carpeta escriptori.*
12. *Un tinter de cristall.*
13. *Una escaleta portaplomes, dues plomes, un tallador de paper, un raspador, una regla graduada i dos cendrers.*
14. *Una rentador de mans amb ribella, galleda, gerro i sabonera.*
15. *Un segell timbre de goma.*
16. *Dos taulers folrats destinats a joc.*
17. *Dotze butaques de vímet amb els seus fonguis de dril marcades amb les inicials de la societat.*
18. *Tres escopidors.*
19. *Dues tauletes de caoba per servir cafè.*
20. *Instal·lació completa de timbre elèctric.*
21. *Sis penjadoret de metall per sostenir periòdics.*
22. *Un tauler folrat per a edictes.*
23. *Dos quadres d'anuncis de les juntes.*
24. *Un quadre amb un marc gran daurat contenint la fotografia de l'Excm. Sr. Antoni Maura.*
25. *Una lira per a gas, pantalla opaca, aturafums, 200 grams de tub de llautó, una aixeta, un pitó, un encenedor de cristall núm. 4 i dues aneu. núm. 2, dos obturadors de cristall per a gas i 4 quilos de tub de plom.*
26. *Dos ventalls de margalló.*
27. *Quatre penjadors de fusta amb cinc barretes, una amb sis i una amb tres.*
28. *Un tub.*
29. *Una llibreta amb índex.*
30. *Dos tiradors de metall llautó, una clau de doble acció, un ressort per a porta, una porta vidriera amb sis vidres esmerilats.*
31. *Un llibre d'actes, major de comptes, llibreta d'hule, llibre per a registre de socis.*
32. *Dues tauletes per servir cafè.*
33. *Rètol.*
34. *Tendal de la façana.*
35. *Porta folrada de drap.*
36. *Instal·lació elèctrica.*

I per deixar-ne constància i faci els efectes oportuns s'estén el present inventari, que signem a Inca a vint i vuit de Novembre de mil nou-cents dotze.

El President, Pedro Amer. El Secretari Actal., Bartolomé Verd.

7. Conclusions

Llegits els documents presentats es pot arribar a distintes conclusions. Una seria qui eren els socis, quina feina tenien i quina edat, en general gent més o menys jove. Eren molts d'ells considerats a Inca "senyors", és a dir, membres de classes socials acomodades. L'associació, llevat d'algunes manifestacions, era de caire polític, en aquest cas maurista. També es veu que va dur una vida lènguida i poc vital. També que quan varen pujar les Juventudes Mauristas, es varen fondre en una sola associació, sense cap dubte ni un, política. En les eleccions que hi va haver durant la seva curta vida, no aconseguiren presentar un candidat conservador. Sembla que fou més un intent de crear una associació sense una base social clara que li donàs suport, tal volta només amb fins polítics, uns fins que varen fracassar amb la desaparició del líder, Maura, del panorama polític estatal. No obstant això, s'ha de tenir present que alguns dels socis de l'entitat formaren part anys després d'altres agrupacions polítiques i descaren com a líders locals. Per tant, per a futures investigacions sobre la política local del primer terç del segle XX s'haurà de seguir investigant l'origen social de la classe dirigent inquera.

8. Bibliografia

Rodríguez, J. L. 2006. "¿Qué fue ser de derechas en España? Conservadurismo Liberal, derecha autoritaria, derecha franquista (y un epílogo)", *Bulletin d'histoire contemporaine de l'Espagne*, vol. 44, pp 21-58.



*Figura 1. Don Pedro Amer Sastre.
Primer president de l'associació*

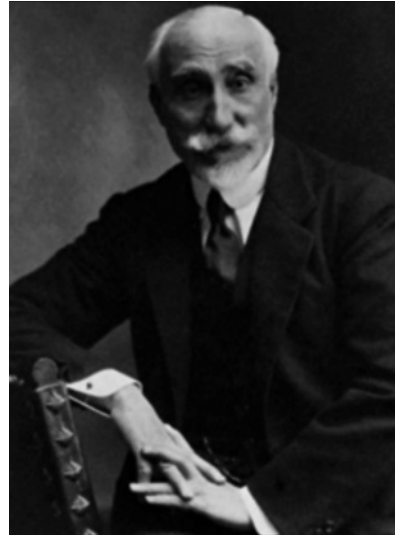


Figura 2. Don Antoni Maura Montaner

til amicitia, la hace su paisano y el
 L. S. M. B.
Antonio Maura
 H. C. Baquillo 7
 Madrid, 16 Julio de 1887

Figura 3. Signatura de don Antoni Maura en carta dirigida al Sr. de ca n'Amer a 1887

Acta que firman todos los conservadores
 que habien de que go al secretario
 secretario Miguel Pujadas *Juan Pujadas*
 Bartolome Vidal *Gabriel Gonzalez*
 Juan Garcia *Juan Gilaberto*
José Vazquez

Figura 6. Signatura dels socis que firmaren la dissolució de la societat

NUMERO DE ORDEN 10
 D. *Antonio Piera Bauza*
 sobrenombre _____ profesión *Medico*
 edad _____ años, domiciliado en *C. San Bartolomé*
 n.º _____ fué admitido como socio *Fundador*
 por la Junta Directiva celebrada el día *28* de *Febrero* de 1912
 MODIFICACIONES _____

Figura 4. Model de fitxa d'inscripció

CENTRO CONSERVADOR DE INCA
 Emisión de 40 obligaciones de 25 pesetas, sin interés, con garantía de los muebles, efectos y enseres de la Sociedad, amortizables por sorteo, cuando lo permitan los fondos de aquella, según acuerdo de 13 Marzo de 1912, tomado por la Junta Directiva asesorada de la Consultiva.
 Número _____
 Obligación a favor de D. _____
VALE POR VEINTICINCO PESETAS
 Inca 30 Marzo de 1912
 El Depositario, El Presidente, El Secretario,

Figura 5. Obligació del Centro Conservador de Inca de l'any 1912